

İKİ KADIN BİR MUTFAK: KADINLARARASI İKTİDAR İLİŞKİLERİ

Şengül İnce*

Özet

Bu çalışma, ev içinde kadınların kendilerine ait bir mekân olarak nitelendirdikleri mutfak ve ev içi görevlerin en yüksek statüsü olarak işaret edilen yemek pişirme üzerinden kadınlararası ilişkilere odaklanmıştır. Feminist perspektifin, uzun zaman boyunca kadınların hâkimiyeti ve kadınlara baskının merkezi olarak işaret ettiği evin ve ev işlerinin, son dönem çalışmalarda kadınlar için olumlu potansiyellere sahip olduğu görüşü ifade edilmeye başlanmıştır. Kadınlar, mutfaklara ve içinde gerçekleşen etkinliklere bir takım anlamlar vererek, kendi hâkimiyet alanları olarak tanımladıkları bu alanı, güçlenme stratejilerinin ve direniş mekânizmalarının bir parçası olarak kullanmaktadır. Bütün bunlardan hareketle bu çalışma, bir mutfakta belli bir zaman diliminde ya da sürekli olarak birlikte yaşayan kadınların mutfak ve yemek pişirme etkinliğini nasıl anlamlandırdığı ve niçin-nasıl kullandığını anlamaya çalışacaktır. Bunun için, 2014 yılında tamamlanmış olduğum tez çalışmam boyunca konuştuğum 30 kadının, genel olarak bir mekân olarak mutfak ve mutfak işleri hakkındaki düşüncelerine ve bu çalışma özelinde derinlemesine görüşme yaptığım 5 kadının anlatılarına odaklanıyorum.

Anahtar Terimler

mutfak, kadınlararası iktidar ilişkileri, yemek pişirmek, yetki alanları.

* Dr. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü. since@hacettepe.edu.tr
Makalenin Geliş Tarihi: 29/09/2015 Makalenin Kabul Tarihi: 25/11/2015

TWO WOMEN AND A KITCHEN: POWER RELATIONS AMONG WOMEN

Abstract

This article focuses on the power relations among women in their relation to cooking that is identified as the most important task of the housework and kitchen that is mostly identified by women as a place of their own. Feminists have pointed to home and the housework as women's prison and the centre for the oppression that addresses women. However, in recent years there has been discussions about home and the potentials that women discover in it. Giving meaning to kitchen and the activities that are held in it, women describe kitchen as a place of their own and use this place for their resistance and empowerment strategies. Moving from this point, this paper focuses on how women temporarily and permanently living together make meaning of kitchen and the activity of cooking and how they use the place. For this study, I used the in-depth interviews that I conducted with 30 women for my doctoral research I completed in 2014 and did 5 additional in-depth interviews in order to gain a deeper understanding about kitchen and the power relations among women using this place together.

Key Terms

kitchen, power relations between women, cooking, realm of authority.

Giriş

Yoksa kadının kimi zaman da erkeğin şah olduğu, tahtının banko ve tahta sedirler, masalar olduğu, çömçenin, bıçağın da asa yerine geçtiği o salkım saçak saltanat makamını kim bilmez? (Kilimci, 2010, s. 38).

Kamusal alandan dışlanan, sınırlı şekilde girilmesine izin verilen, burada erkekler kadar özgür hareket edemeyen kadın için uygun görülen özel alanda, kadının en çok benimsediği yer mutfaktır. Mutfak işleriyle özdeşleşiren kadının yemek pişirmesi, özellikle ailesini beslemesi, masaya sıcak yemek koyması, en önemli görevi hatta biyolojik görevi olarak görülmektedir (Platzer, 2011, s. 2). 1960'lı yıllarda bir hapisane olarak değerlendirilen ve kadınların özgürlüğünün önündeki en büyük engellerden biri olduğu için ortadan kaldırılmaya çalışılan mutfak, artık kadınların kendileri için bir özgürlük ve hâkimiyet alanı olarak gördüğü, bu nedenle kaybetmek istemedikleri bir

mekâna dönüşmüştür. Burada yapılan zaman ve emek yoğun işler, özellikle erkekler tarafından iş olarak nitelendirilmese de, duyuların, duyguların ve zekânın iç içe girdiği işler olarak özeldirler. Mutfaklar, gündeliğin sıkıcılığı ve tekrarı içindeki yaratıcılığı ortaya çıkaran işlerin mekânı olarak kadınların iktidar ve güçlenme mekânizmalarının bir parçasıdır (Robson, 2006; Devasahayam, 2005; Yavuz, 2009; İnce, 2014). Fürst'ün de, yemek pişirmekle kadın kimliğinin kurulması ve kadın olma deneyimi arasındaki ilişki üzerinde durduğu *Cooking and Femininity* (1997) adlı çalışmasında belirttiği gibi, yiyecek hazırlamak ve yemek pişirmek, kimliğin yapılanmasının ve onaylanmasının yaşamsal bir parçası haline gelmiştir (s. 442). Bu çalışma, öncüllerinden hareketle, kadınların kendi kimliklerini kurma ve "kendilerini gösterme" bağlamında bir mekân olarak mutfağın ve yemek pişirme etkinliğinin, kadınlar açısından anlamı ve önemi üzerinden, nasıl bir iktidar aracı haline getirildiğine odaklanacaktır.

Kadın, Ev ve Yeniden Üretim Faaliyetleri

Alkan Korkmaz ve Allmer, toplumsal kabullerin şekillendirdiği cinsiyet ve mekânın karşılıklı ilişkisinden hareketle, objelerin ve mekânların formlarının, kullanım pratikleri ya da toplumsal algıda konumlandırıldıkları yer doğrultusunda, dişil ya da eril kodlarla eşleştirildiklerini yani cinsiyetlendirildiklerini ifade ederler (2013, s. 108). Ataerkil söylemde kadın, doğanın bir parçası olarak doğurmak ve sonrasında büyütme için *içeride* gerekenleri yaparken (yeniden üretim faaliyetleri) erkek de onu korumak ve beslemek için *dışarının tekinsizliğiyle* mücadele etmektedir. Doğurma yeteneğiyle yüceleştirilen ama fiziki güçsüzlüğü ve duygusallığıyla korunmaya ve bakıma muhtaç olan kadınlar ve onları koruyan erkeklerin, mekânsal olarak ayrışmasının temelini de bu biyolojik güçsüzlük oluşturur. İş bölümü, fiziki güç, toplumsal roller bağlamında şekillenen bu ayrımın ev, kadın için vazgeçilmez hale gelir. Sığınak ve kişisel kabuk olarak olarak nitelendirilen evin, içindekileri dışarıya karşı koruyan yapısı, hareket etme özgürlüğü tanıyan esnekliği, değiştirmek ve

yaratamak için sağladığı olanaklar, kadınlar için buranın önemini artırmakta ve onların eve olan bağlılıklarını artırmaktadır.¹

Kamusal alanda kendini özgürce ortaya koyma konusunda sıkıntı çeken kadınlar, kendilerini ifade etmek ve kimliklerini kurmak için evin sağladığı olanakları kullanmaktadır. Zaman zaman kadınların hapisanesi ve kadınlara baskının odağı olarak nitelendirilen, bu nedenle kadınların özgürlükleri için kaçıp kurtulmaları gereken bir yer olarak gösterilen ev, 2014 yılında tamamladığım tezimin alan araştırması boyunca görüştüğüm kadınlar tarafından “rahatlık,” “huzur”, “mahremiyet”, “güven”, “ailenin sıcak ortamı”, “aile sıcaklığını sağlayan ve ona imkân veren bir mekân”, “mutluluk kaynağı”, “düzen” ve “özgürlük” gibi olumlu sıfatlarla tanımlanmıştır. Bütün bu olumlu anlamlandırmalar kaynağını, kadının ev üzerinde sahip olduğu otoriteden almaktadır. Kadın oturacağı evi seçer, eşyalarını alır, onları yerleştirir, düzenler, değiştirir, yeniler ve içinde oturulacak hale getirir. Evde gerçekleştirilen eylemlerle ona anlam katar, yapıyı yuva yapar, ne de olsa kadın olmadan ev olmaz, kadınsız erkeğin evi olmaz.

Sanayi Devrimi'nin, ev ve iş yerini birbirinden ayırmasıyla birlikte tarihsel bir konum olarak ortaya çıkan “ev kadınlığı”, kadın öznelliğinin kurulmasında, kadınlık bilgisinin ortaya konmasında ve diğerleri tarafından kadınlık becerisinin anlaşılıp takdir edilmesinde önemli ölçütlerden biri olmuştur (Bora, 2005, s. 63). Ev kadınlığının en önemli bileşeni, her gün rutin olarak hane halkının üretim faaliyetlerine katılmaları ve kamusal dünyaya çıkmaları için yemek pişirmek, bulaşıkları ve çamaşırları yıkamak, ütü yapmak, giyimeye hazır hale getirmek, evi temizlemek ve çocuklara bakmak gibi

---

¹ Eve verilen bu kadar olumlu anlamı burada zikretmenin, evle ilgili olumsuz anlamların ve duyguların olduğu gerçeğinin farkında olmadığım sonucunun çıkartılmasına neden olmasını istemem. Hem fiziksel yapısıyla hem de içinde olup biten pek çok olay nedeniyle evden kendini dışarı atma halini, onu bırakıp gitme, yüklendiği bütün sorumluluklardan vazgeçme duygusunu zaman zaman hissetmeyen kadın olduğunu düşünmek mümkün değil. Ama evin ve içinde yapıp ettiklerimizin bize kendimizi iyi hissettirdiği ve kendimizle gurur duymamızı sağladığı gerçeğini ve bunun sahip olduğu potansiyeli de inkâr edemeyeceğimizi düşünüyorum.

bakım faaliyetlerini yani yeniden üretim faaliyetlerini yerine getirmektedir. Bu bağlamda yeniden üretim faaliyetlerinin gerçekleştireceği mekân olarak işaret edilen ev, kadınların kimliklerinin ve öznelliklerinin kurulmasında vazgeçilmezdir. Kadınların ev içinde gerçekleştirdikleri yeniden üretim faaliyetleri, ev dışı üretim faaliyetlerini mümkün kıldığı gibi, evin anlamını, ev duygusunu, kimliği, aileyi ve ilişkileri de üretmektedir. Ev denilince insanların aklına gelen rahatlık, samimiyet, sıcaklık gibi evle ilişkilenen temel duygular, ev içinde gerçekleştirilen pratiklerle ortaya çıkmakta ve tüketim pratikleri hem bireysel hem de kolektif kimliğin oluşmasında kullanılmaktadır. Kimi feministler tarafından, “kadınların erkeklerden farklı bir değer bilgisine sahip olmalarını sağlayan, olumlu bir farklılığın” kurulduğu yer olarak nitelendirilen ev, (Bora, 2005, s. 63), kadınların yaratma ve dönüştürme gücü ve başarısının gerçekleştiği mekân olarak kadının otoritesinin ve saygınlığının kaynağı haline gelir². Şenol Cantek de (2001), sosyal hayattan uzak duran/tutulan ve üretim sürecine katılmadığı varsayılan bir birey olarak, ev kadının elindeki en büyük kozun domestik bilgi olduğunu, bu bilgisiyle ve bu bilgiyi kullanarak yaptıklarıyla, hem hane pratiklerini aksatmadan yeniden ürettiğini hem kendine bir iktidar alanı sağladığını ve kendine bir övünme payı çıkardığını hem de cemaat ve toplum içinde bir yer edindiğini belirtir (Rambla ve Oakley’den aktaran s. 102).

---

² Ne yazık ki kadın, evin dışındaki kamusal hayatta ne kadar başarılı olursa olsun onu önceleyen en azından ona eşlik eden her zaman ne kadar iyi bir eş ve anne dolayısıyla *ev kadını* olduğudur. Benzer şekilde, içinde bulunduğumuz dönemde de kadınlar, her ne kadar kamusal alanda varlık gösterebilirler ve en az erkekler kadar önemli işler yapsalar da, nasıl bir eş, anne ve ev kadını oldukları önemli olmaya devam etmektedir. Bu devamlılığı gösteren en popüler örnek ise başarılı ve yoğun bir iş kadını, kadın siyasetçi, sporcu, sanatçı ya da herhangi bir meslek sahibi kadın ile yapılan her röportajda programı sunan kişinin mutlaka bu soruları sormasıdır. Kadının ne olursa olsun değişmeyen, eş, anne ve ev kadını olma gibi toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında oluşan kimlikleri, politik, kültürel ve toplumsal olarak sürdürülmektedir. Bu durumda kadınlar için ev ve evle ilişkili her tür bilginin ve yapıp etmenin önemli olduğu açıktır.

İktidar Aracı Olarak Mutfak ve Yemek Pişirmek

Çalışmanın bundan sonraki bölümü, görüşme yaptığım kadınların mutfağın ve yemek pişirmenin nasıl anlamlandırıldığı sorusuna verdikleri cevaplarla devam edecek. Mutfağın evin içindeki sıradan bir oda ve yemek pişirmenin sıkıcı ve basit bir etkinlik olmadığını, görüşme yaptığım kadınların çoğundan duydum. Bu seslere, zaman zaman tez görüşmem boyunca görüşmelere eşlik eden bir kaç erkek de dâhil oldu. Eşleri konuşurken onlar da mevzuyla ilgili düşüncelerini dillendirdi. Yaşları 30 ile 60 arasında değişen kadınların arasında, ilkokul mezunu da vardı doktorasını tamamlamış kadınlar da. Öğretmen, akademisyen, gazeteci, hekim, ev kadını, ücretli ev çalışanı gibi kadınların bulunduğu görüşmecilerimle, evlerinin mutfaklarında yaptığım görüşmeler, onların ne söyleyeceklerini bilmedikleri ve başta neden bir araştırmaya konu olduğunu anlamadıkları mutfakları üzerine düşünmelerine olanak verdi.

Stratejik Bir Mekân Olarak Mutfak

Domestik bilginin en görüneni, bu nedenle en kıymetli ve önemli olanı, mutfağa ilişkin olanlarıdır. İnsanın pek çok duyusunu harekete geçiren yemek ve bir mekân olarak mutfağın olanakları, buranın stratejik bir mekân olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Mutfak, kadınlara, kendilerini iyi hissetmeye, birşeyler başardığını ve yaptığını anlamaya, ev içindeki diğer mekânlardan daha fazla fırsat verir. Farklı hammaddeleri biraraya getirmeye, yeni karışımlar denemeye, kullanıcılarının bir işi nasıl yapacaklarına kendi başlarına karar vermelerine izin veren mutfak, özellikle kadınlara belki hiçbir yerde sahip olamayacakları bir özgürlük alanı sağlar. Mutfak, kullanıcılarının yaşadıkları hayatta içinde buldukları ve karşılaştıkları pek çok sınırlılığa rağmen onlara özgürlük alanı tanıdığı gibi, ev içinde, hem tüketerek hem de tüketirken üretmek bireyselleşmeyi sağlayan ve bireyselleşme yoluyla elde edilen farklılığı başkalarına da göstermeye imkân veren bir mekândır. Dolayısıyla, kadınlar

mekân tasarımından masasına, beyaz eşyasından yemek tabaklarına ve elbette pişirdiği yemeğe ve masa düzenine kadar mutfak, kim olduklarını ve beğenilerini başkalarına göstermek için bir araç olarak kullanılabilir.

Ersin (Erkek, 38, akademisyen): Bireyselleşme anlamında demi herhalde biraz da. Yani orda bir öznellik inşa ediyorsun. Kendi öznelliğini inşa ediyor değil mi? Bütün o aletlerle işte yemek yapıyo bilmem ne yapıyor vesaire, kendisi bir şey üretiyor yani.

Çiğdem (36/akademisyen): Kimlik kurma mekânı. E: Ha evet, evet. Sana sürekli bir takım zorunlulukları dayatan bir hayat var. Yani iş yerinde yapacağın iş tanımlı, trafikte nasıl araba kullanacağın tanımlı, her şey tanımlı yani. Seni bir şeylere zorluyor ama burda gelip belki onu telafi ediyorsun, mutfakta. Yani hani kendi iradenle kendi özgür ruhunla, kendi beğenile her şey sana bağlı olarak bir şey yapıyorsun.

Karı koca olan Ersin ve Çiğdem'in yorumları, mutfak gibi sıradan ve herkes tarafından kullanılan bir mekânın, diğerlerinden farklılaşmak için kullanılan bir araç olduğunu ortaya koyuyor. Mekânın kendisi ve içinde bulunan aletler ve bu aletleri kullanarak yapılan yemekler, bu farklılaşmayı sağlayan ve özneliğin kurulmasına yardımcı olan önemli araçlar haline gelmektedir.

Mutfak, kadınların *yetki alanı*dır. Eigner, aile üyelerinin kendi aralarında ittifaklar kurduğu, duygusal olarak yoğun karşılıklı ilişkiler sürdürdüğü, kendilerini tehlikede hissedersen savunma stratejilerini ya da diğerlerine hükmetmek isterlerse iktidar stratejilerini hazırladığı alanlar olarak tarif eder bu yetki alanını (2013, s. 45). Mutfak, kadınların kendilerini güçlü hissettikleri bir kale gibidir. Yabancı erkek ve kadınlar kadar, evdeki erkeklerin de kendiliğinden gelişen sınırlı girişi, kadınların burada daha özgürce hareket etmesini ve "saklı konuşmalar"³ yapmasını sağlar. Her zaman düzenlenecek, rafları temizlenecek buzdolabı, pişirilmesi gereken yemekler ve yapılması gereken hazırlıklar nedeniyle işin hiç bitmediği mutfaklar, gizli saklı konuşmaları konuşmaları kamufle ederek kadınlara bir mahremiyet alanı sunar.

³ Köker, E. (2004). Saklı Konuşmalar, Meral Özbek (Der.) *Kamusal Alan* içinde, İstanbul: Hil Yayınları, s. 539-550.

Gündelik hayat, performansların sergilenmesiyle devam eder ve ev, hem aile üyelerine hem de aile dışından gelen konuklar için performansların sergilenmesine olanak tanıyan ayrıcalıklı bir mekândır (Uraz ve Gülmez, 2011, s. 241). Bu bağlamda özellikle yemek, gündelik hayatta sergilenen performansların önemli bir parçasını oluşturmakta, mutfak da bu performansın gerçekleştirilmesine olanak tanıyan mekân olarak ev içinde stratejik bir mekâna dönüşmektedir. Mutfakta pişirilen yemek, yemeğin pişirildiği kişilere duyulan özenin göstergesi olduğu kadar, kadınlık bilgisini ve becerisini göstermenin, takdir toplamanın ve kendinden beklenilmeyenleri gerçekleştirmenin yarattığı şaşkınlıktan alınan hazzın da aracıdır:

Mehtap (Gazeteci, 35): Ya şöyle, ben dışarıdan bakıldığında hiç becerikli gibi görünmüyorum ki benim evveliyatım da öyle; ama aslında 'yapmak istesem yaparım'ı vermek istiyorum mesela. "Yaa sen dışarıdan bakılınca hiç böyle bir insana benzemiyorsun ama –atıyorum- şu çok güzel bir tatlı olmuş nasıl yaptın? Şu yemek çok güzel olmuş nasıl yaptın?" sorusu hoşuma gidiyor. Eşim de mutlu oluyor. Çünkü ben –normalde o mutfakla çok haşır neşir olmayı seven birisi değildir. Benim için, ben bazı şeyleri sevmediğim için katlanıyor. Ben de mesela onun arkadaşlarına ya da işte onun sevdiklerine –genelde benim burada çok fazla tanıdığım yok, bir ablam var bir de arkadaşlarım var. Gerisi Fuat'ın. Genelde yaptıklarım hep Fuat'ın çevresi oluyor. Öyle olunca onun da hoşun gidiyor. "Benim çevreme özen gösteriyor, daha çok şey yapıyor" deyip mutlu oluyor. Böylece o mutfakla daha çok ilgileniyor.

Mehtap, mutfak işini kadın işi olarak değerlendirse de, bu işleri yapınca kendisini eziliyormuş gibi hissettiğinden, eşinin de mutfakta bazı işleri yapmasını istiyor. Bunun için eşinin ailesi ve çevresi için yaptığı güzel yemekler sayesinde, hem ne kadar becerikli olduğunu onlara gösteriyor hem de gösterdiği özenle eşini mutlu ederek, onu kendisine borçlu bırakıyor ve eşinin mutfakta kendisine olan yardımını devam ettirerek, yemeği stratejik bir araca dönüştürüyor. Benzer şekilde Emine de, eşinin arkadaşları için hazırladığı güzel sofraların meyvesini, kendi arkadaşları geldiğinde eşinin yardım etmesiyle aldığını belirtmişti.

Her ne kadar kendi yetki alanlarını ellerinden geldiğince dışarıya kapatmaya çalışsalar da, bazen yorgunluktan bazen de yalnız kalmak istemediklerinden, erkeklerin bir “yabancı”, çoğunlukla “misafir” olduğu mutfaklarda kadınlar, eşlerinin kendilerine yardım etmelerini bazen Mehtap’ın yaptığı gibi eşlerini kendilerine borçlu bırakarak, bazen Emine’nin yaptığı gibi “surat asarak”, “laf çakarak”, “sitem ederek” bir şekilde eğiterek bazen de Ela gibi daha kadınsı yollarla sağlamaktadırlar.

Ela (Öğretmen, 52) bazen eşime de derim, salatayı sen yapacaksın derim. (Ş: Biraz böyle hafif şey durumu var mı, otorite?) Yo yo, otorite değil. Bunu demin dediğim kadar da sert demem. Mesela daha böyle cilveli söylerim, eşime karşı. (Ş: Yapmayı kolaylaştırmak için.) Evet, kolaylaştırıcı şeylerim vardır. Stratejilerim var. “Ya canım ya, bugün sen filan salata yapsan. Ne güzel de pişirdim biliyor musun, filan yemeği diye. Öyle yani. Ama şunu yap desem hayatta yapmaz zaten. Kadın o konuda biraz artist olmalı. O şart. Erkekler tuhaf çünkü.

Görüşmeler sırasında, kendini feminist olarak tanımlayan ve tanımlamayan kadınların tümü, kadınların toplumsal roller bağlamında verilen görevleri yerine getirirken, aynı zamanda bu görevlere bir şekilde direnmeye ve dönüştürmeye çalıştıklarını ifade etti. Kadınlar, kimi zaman kocasını mutlu ederek kimi zaman da kadınlığını kullanarak, toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkmaya çalışmakta ve erkeklerin kendileriyle birlikte mutfağa girmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Robson da Nijerya’daki kadınlar üzerine yaptığı çalışmasında, yemeğin ne zaman, nasıl hazırlanacağı, kime ne kadar dağıtılacağı konusundaki yetkinin kadında olduğunu ve bu yolla kocasına, evdeki diğer kadınlara memnuniyetini ya da memnuniyetsizliğini ifade edebileceğini belirtir. Yaptığı araştırmadan sonra Robson, kadınların hane halkına sevdikleri sevmedikleri, beğendikleri-beğenmedikleri iyi ya da kötü yemekler hazırlayarak, hazırladıklarını zamanında ya da geç vakitte eşit ya da eşitsiz şekilde dağıtarak onları ödüllendirebildiklerini ya da cezalandırdıklarını görmüş ve bunun direnişin ince ama çok etkili gündelik formu olduğunu ifade etmiştir (2006, s. 671).

Yemek Yapmak ve Kadın

Kadınlar için çoğunlukla rutin ve zorunlulukla anılan yemek pişirmek, farklı kadınlar için farklı anlamlar taşımakta, bazıları için sıkıcı ve zorunlu olarak yapılan bu görev, bazıları tarafından, zevkle yapılan, keyif veren bir etkinlik olarak değerlendirilmektedir. Yemek pişirmek, her gün tekrar eden, değeri ancak yokluğunda ya da kokusu, tadı veya kıvamı yerinde olmadığına anlaşılan, yapılması için harcanan emeğin ve zamanın görülmediği ya da görünmez olduğu bir etkinlik olmasına rağmen, yeniden üretim faaliyetleri içinde yine de en görünenidir. Kıymeti de, hem bu görünürlüğünden hem de kadınlara hissettirdiği olumlu duygulardan gelir. Murcott, kadınlarla yemek pişirmek üzerine yaptığı çalışmasında, hazır yemekle “gerçek” yemek ve ev yemeği arasındaki dengenin, karı ve koca arasındaki ilişkinin sembolik ifadesi olduğunu, işten gelen bir kocaya gerçek bir yemek servis etmenin, sadece aile sağlığı ve onların iyiliği için önemli olmadığını, kadınlar için mutluluk anlamına da geldiğini, çocuklarına ve eşine yemek pişiren bir kadının, aynı zamanda onlara mükemmel bir hediye verdiğini belirtir (aktaran Fürst, 1997, s. 446). Bu da yemeğin duygularla olan yakın ilişkisini gösterir.

Yemek pişirmenin, özellikle kadınların anne ve eş olarak kimliklerinin yapılanmasında yaşamsal bir öneme sahip olduğunu ifade eden Fürst, kadınlar tarafından da kimliklerinin toplumsal olarak yapılanmasında, ev işi ve bakımın çok temel bir element olarak görüldüğü için, ev işinin cinsiyetsizleştirilmesinin bir sorun olarak görülebileceğini düşünmektedir. Fürst’ün bu düşünceleri, ataerkil ve iş bölümünün cinsiyetlendirildiği toplumumuzda, yemek pişiremeyen, eşini ve çocuklarını kendi pişirdiği yemeklerle besleyemeyen bir kadının, neredeyse kadın bile olmadığı yaygın düşüncesini desteklemektedir (1997, s. 441-442).

Giard tarafından “bedenimden gelen ve beni, soyumun kadınlarının oluşturduğu büyük topluluğun bir üyesi haline getiren, böylece bu anonim gürhün içine sokan bir şeydi” (2009, s. 185) diyerek tarif edilen yemek pişirmek, iyi bir ev kadını olabilmenin

bileşenlerinden biri olarak, bunu başarabilen “yetenekli kadınlar topluluğu”nun da üyesi yapar bir kadını. Bir deneyim ve öğrenme sürecini, aynı zamanda sürekli gelişmeyi talep eden yemek pişirme, ölçülerin, oranların, hayal gücünün, tekniğin, duyuların, sezgilerin ve deneyimlerin iç içe geçtiği ve bunların hepsinin birarada kullanıldığı bir yetenekler bütünüdür. Bu bilgiye ve yeteneğe sahip olmayan kadınlar, ya içinde buldukları topluluk tarafından garip-eksik karşılanır ya da kendileri bunun bir eksiklik olduğunu düşünerek öğrenme çabasına girer, onlar yetenekli kadınlar topluluğunun üyesi olamamıştır çünkü. Görüşme yaptığım kadınlardan bazılarının görev, bazılarının keyif olarak nitelendirdikleri yemek pişirme etkinliği, her kadının yanında büyüdüğü kadından, doğrudan ya da uygulama yöntemiyle öğrendiği bir süreç olabildiği gibi, özellikle evleninceye ya da yalnız başına yaşamaya başlayana kadar yemek yapmayan kadınlar arasında, internette yer alan bloglar üzerinden öğrenilen bir sürece de dönüşebilmektedir. Leman (Ev kadını, 60), kendi zamanında evlenen bir kadının, yemek pişirmesi gerektiğini, eğer yemek pişirmeyi bilmiyorsa bunun utanılacak bir durum olduğunu, evlendiği zaman yemek yapmayı bilmediği için utandığını ve beraber yaşadığı kayınvalidesine yemeği nasıl pişirdiğini sormadığını belirtirken, bu işi nasıl onları izleyerek, daha sonra da gittiği yerlerde beğendiği şeylerin tarifini alarak öğrendiğini anlatır. Leman çok küçük yaşta annesini kaybettiği ve dayısının yanında büyüdüğü için yemek pişirmeyi öğrenememiştir ama genellikle anneler kızlarına yemek pişirmeyi öğretme konusunda oldukça heveslidir. Hale'nin anlattıkları ise bu hevesin kaynağına dikkat çekmektedir:

Hale (Ev kadını, 42): Annem her işi bana verdi. Yani anne diyorum keşke bana bu kadar yaptırmasaydın. Bana bu kadar titizliği şeyi... Annem de çok titizdir, bu kadar neden yaptırdın keşke yaptırmasaydın diyorum ve ben kızıma yaptırmayacağım. Annem diyordu bende kızım olursa bende yaptırmayacağım demiştim ama olmuyor öyle dedi. Yani bak diyor mesela Denizlilere filan gelin gittin oralarda hiç kimselere mahcup oldun mu dedi bak ne güzel gururlana gururlana şeyli yaptın filan diyor. Hani

kayınvalidemgil filanda her zaman anneme hani teşekkür ederlerdi şeylik yaparlardı. Annemde tabi böyle seviniyor. Ben yetiştirdim diye.

Tez boyunca yaptığım görüşmelerde, Hale'nin anlattıklarına benzer şekilde "elin adamı ister", "elin evine gidiyorsun" gibi ifadeler aracılığıyla tekrarlanan şey, kadınların bilmesi ve yapması zorunlu işlerin, anneler tarafından kızlarına öğretilmişti. Geleneksel örüntülerle işleyen toplumlarda genel olarak anneler, kızlarına bu işleri öğretmek ve evlilik hayatına hazırlamakla yükümlüdür. Eğer bir anne bu görevini yerine getirmemişse, o zaman görevini de lâyıkiyle yerine getirememiş demektir ki bu durum kızlarının ve kızları aracılığıyla kendilerinin, "elin evinde" ayıplanmalarına ve özellikle kayınvalidelerinden söz duymalarına neden olmaktadır.

Yemek pişirmenin belli bir öğrenme ve deneyim sürecinin sonunda kazanıldığı, mutfak bilgilerinin kaynağının anne, ölçünün göz kararı olduğu mutfaklarda sezgiler ve duyularla hareket edilip, deneyim önemli görülürken, kaynağın anne bilgisinden çok başka kadınların ve profesyonel aşçıların olduğu özellikle internet ortamında, gramajlar, kaşık ya da bardaklar ölçü birimidir. Bu mutfaklardaki kadınlar, lazım oldukça açıp bakılacak bir kaç iyi blogdaki tariflerle yemek pişirmekte ve yemek pişirmenin çok kolay bir iş olduğunu belirterek, pişirmenin abartılacak birşey olmadığını düşünmektedir:

Çiğdem: (Akademisyen, 35) Öyle çok bayılarak yaptığım bir şey hiçbir zaman olmadı yemek. Hani yapılış esnasından keyif aldığım bir şey hiç olmadı. Ama mesela işte belli bir yaştan sonra yemek yaptığın halde işte ilk yaptığında hemen her şeyin aslında yapılabilir olduğunu görmek hoş bir şey....Yani internette her şey var. İnternette bakıyorum 10 dk içinde bütün yemekleri öğreniyorum. Yapmak istediğim zaman her şeyi yapabiliyorum çünkü tarifi açıp.

Çiğdem, internet tarifleriyle yemek yapan bir kadın olarak, yemek pişirmenin abartılan bir kadınlık miti olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda bir öğrenme sürecinden geçmeden bunu yapabilmek, bu miti alaşağı ederek önemsizleştirmektedir. Yemek

pişirmek, kadınların kuşaklar boyu birbirlerine aktardıkları bir etkinliktir ve bu aktarım, sadece bir önceki kuşaktan sonrakine doğru değildir. Genç kuşaklar da annelerine bir şeyler öğretmekte, bu konuda kazandıkları beceri ve bilginin gelişmişliğiyle onlardan daha iyi olduklarını söyleyebilmektedir. Başak (Hekim, 37), annesinin yemekleriyle kendi yemeklerini karşılaştırırken, aslında annesinin mutfak işini pek sevmediği için yemeklerinin hep birbirine benzer olduğunu, “kısır döngü” içinde hareket ettiğini, yeni şeyler denemediğini, annesinin güzel yaptığını düşünerek öğrendiği tek şeyin yaprak sarma olduğunu belirtirken, annesinin sınırlı bilgisine karşı kendisinin yemek bilgisini geliştirerek, annesine ve kız kardeşine tarif verecek hale geldiğini anlatmıştır. Ancak sahip olduğu bu bilgileri, annesi ve kız kardeşiyle paylaşma isteğinden, onlar karşı koyduğu için vazgeçtiğini belirtmiştir. Kadınlararası bilgi aktarımı, sadece kuşaktan kuşağa değil aynı kuşaktan kadınlar arasında da gerçekleşmektedir elbette. Örneğin Başak, kendisinin eski haline benzettiği bir iş arkadaşına yemek pişirmeyi öğreterek, onun evlilik hayatına hazırlanmasına ve kocasının beğenisini kazanmasına “yardım etmiş”tir; bu yolla sadece anneler değil arkadaşlar da birbirlerini evlilik hayatına hazırlamaktadır. Yemek pişirmeyi bilmeyen birine kendi deneyimlerini aktarmak, “ben de bilmiyordum bak şimdi nasılım”ı anlatacak ve gösterecek bir imkan vermekte, bu durum aynı zamanda onun üzerinde bir otorite kurmaya da yardımcı olmaktadır. İyi yemek pişirmek için gerekli olan yeteneklere sahip olma ve yemek pişirmenin görüldüğünün aksine komplike bir etkinlik olması, onun kadınlar için bir övünme kaynağı olmasında ve diğer kadınlar üzerinde bir iktidar aracı haline gelmesinde etkili olmaktadır.

Kadınlar arasındaki bilgi aktarımının, hem konu bakımından en zengin alanının hem de mekânsal olarak öğrenme eyleminin gerçekleştiği yerin mutfak olması, mutfağın kadınlar tarafından bu kadar önemsenmesinin nedenlerinden biridir. Ev içindeki gündelik işlerin zamansal olarak en çoğunun yapıldığı, bilgi aktarımının hem

içeriğinin hem de mekânın burası olması mutfağı, kadın bilgisinin odağı ve güçlü tarafı yapmaktadır. (Robson, 2006, s. 671).

Pişirmenin İktidarı: “Yemek Yapmak Büyüklüktür”

Evlenerken yeni bir eve geçiş, kadınlar için yeni eşyalar, yeni bir düzen, nisbeten özgürce karar alıp uygulama anlamına gelmektedir. Yıllarca anne-babanın istekleri doğrultusunda kurulan ve yaşanılan bir düzenden çıkan kadın, kendi düzenini kurmak istemektedir. Ancak yeni düzenin, mevcut bir düzen içine girmek anlamına geldiği durumlarda, o düzeni kuran evin büyük kadını, bu düzenin içine giren gelinin, onu değiştirmektense adapte olmasını beklemektedir. Sirman'ın bir köyde yaşayan kadınların, kadınlığı nasıl yaşadıklarını anlamaya çalıştığı çalışmasında belirttiği gibi, kayınvalidenin istekleri ile gelin ve annesininkiler daha baştan çelişkilidir. Kayınvalide yaşlandığında kendine hizmet edecek, sülalenin devamını sağlayacak erkek çocuklar doğuracak, sessiz ve söz dinleyen bir gelin isterken, gelin adayını ile annesi, mümkün olduğu kadar özerk bir yaşam sürdürmeyi istemektedir (2010, s. 231). Kayınvalide ve gelin arasında başlayan gerilim bu isteklerden doğar ve Şenol Cantek'in de belirttiği gibi, Türk toplumunda sıklıkla dile getirilen “ev ev üstüne olmaz” (2011, s. 550) sözünde karşılığını bulur. Yaşına, deneyimlerine ve yılların emeğine hürmet gösterilip isteklerine boyun eğilmesini ve sözünün dinlenmesini isteyen kayınvalide, dışarıdan gelen yabancı bir kadının bu düzenin içine girip birşeylerin yerini, iş yapma tarzını ve ağız tadını değiştirmesini, kendi kendine karar verip uygulamasını istememekte, bu durumu evde sahip olduğu otorite ve iktidar için bir tehdit olarak algılamaktadır. Kendisine özgürlük alanı isteyen kadınla, özgürlüğün sınırlarını belirleyen kadın arasında, ev içinde yaşanan çatışmaların en görünür olduğu mekân, özellikle gelin ve kayınvalidenin birarada bulunduğu mutfaklardır. Görüşmelerde, bir dönem kayınvalidesiyle aynı evi paylaşan kadınlar tarafından anlatılanlar, mutfağın nasıl bir iktidar alanına dönüştüğünü, yemek pişirmenin ev içinde nasıl bir iktidar ve otorite

aracı olduğunu ve kayınvalidenin gelinden beklentilerinin neler olduğunu ortaya koymaktadır:

Fidan (Ücretli ev çalışanı, 44) ... kayınvalidem biraz huysuzca bir kadındı. Öyle fazla işine karışılmasından hoşlanmazdı hele mutfağına girilmesinden pek hoşlaşmazdı. Çok çok titiz bir kadındı... Yaptığım işe hep kusur bulurdu. Mesela yani bir kere yemek yapmışım tuzu çokmuş diye fırçalanmışım. Kayınpeder yemişti olsun kızım olsun diye böyle severek, kayınvalidem aa beceriksiz gelin falan demişti... Uzunca bir süre mutfağa beni öyle hani tamamen yemeği pişirip servis yapacak duruma getirtmedi. Hazırlama safhası benden geçiyordu mesela fasulye ayıklanacak, soğan doğranacak, patates soyulacak... Yamak, ama o gelip hani tavanın başında karıştırılacak olan... bunu niye böyle yaptın diye fırça yiyeceksin önce... Öğretmek maksatlı filan değil, şimdi sana öğretiyim maksadıyla söylemiyor, sana kusur bulmak için bekliyor. Hazır bekleyen bir kusurcu tabi... Sen zaten babanın evinde de böyle yapıyordun der. Görmüştün, babanın evinde mi yemiştin. Çok kusur buldu senelerce mesela... Bizim 15 yıl işte o şeyimiz yöresel yemeklerimiz vardı. Ben onu kayınvalidem pişirirken pişirirken uzaktan seyrederek öğrendim. ... gözün var öğren diyordu, ben yanına gittiğimde işte böyle yapalım bende öğreneyim ya da şöyle mi karıştırılacak dediğimde gözün var bak öğren derdi. Hani gel ben sana... Şu kadar bir kaşık yağ koyacaksın, bir kaşık yoğurt koyacaksın demezdi. Yaptırmadı ama sonra mesela 6-7 yıl sonra artık ben uzman bir gelin olarak konuya el atmışım. Bir anda bırakmadı zaten... Mesela misafir gelirdi onun oturması gerekiyordu tabi geline kaş göz işareti...Kalk yap. Sen kendin menüyü hazırlayamazsın karar veremezsin yok öyle bir şey, bir anda nerede açılıyorsunuz sıkar öyle.

diyerek anlattı kayınvalidesinin tavrını. Fidan'ın kayınvalidesi, yıllarca tek başına hükmettiği mutfağını, kendi yetki alanı olarak konumlandırmıştır. Yetki alanının sahibi olan kadının -kayınvalide ya da en büyük gelin- evdeki iktidarının en önemli göstergesi, tüm ev işlerinin nasıl ya da kim tarafından yapılacağına, eve giren çıkan malzemelerin, ne pişirileceğinin ve ne alınacağına kararını vermesidir. Yeniden üretim faaliyetleri içinde, değeri yüksek görülen işler (yemek gibi, alım, saklama) ya da sadece maddi ve manevi değeri yüksek olan gıdaların pişirilmesi, bu kadınlar tarafından yapılırken, diğer işler -ki bunlar ev işleri içinde statüsü düşük işlerdir (bulaşık, çamaşır,

temizlik, servis)- evdeki diğer kadınlar arasında paylaşılmaktadır. Kış için yapılan hazırlıkların nasıl ve ne kadar kullanılacağına karar veren, onları saklama ve yerlerinden çıkarma yetkisine sahip olan bu kadınlar, dışarıda çalışarak para kazanan erkekten sonra, evdeki tek yetki sahibidir. Hatta evde mutfakla ilgilenen ve yemek yapan kadının ne kadar önemli olduğu, bu kadına, yörelere göre değişen “keyvene” ve “gabani” gibi isimler verilmesinden de anlaşılabilir. Evin patronu olan ve hiyerarşik bakımdan diğer kadınlardan daha yukarıda olan kadın, ev ahalisinin birarada bulunduğu akşam yemeğinin en önemli parçası olan ana yemeği yaparken, mutfağa davet ettiği ya da zorunlu olarak orada bulunan gelininden de “ekstraları”, yani yemeğin diğer tamamlayıcı unsurları olan çorba, zeytinyağlı ve salatayı yapmasını ve masayı düzenlemesini bekler. Böylece evin büyük kadını, gelinine verdiği sorumluluklarla ona sınırlı bir alan açar ve evin patronu rolünü gelinine kaptırmaz.

Fidan’la aynı memleketten olan Ayça’nın söyledikleri, hem Fidan’ı hem de bu kadınların sahip oldukları iktidarı doğrulamaktadır:

Ayça: (Emekli öğretmen, 61) ... bizde yemek yapmak büyüklük sayılıyor. Kepçe tutan derler. Kepçeyi kim tutuyorsa bütün evin yönetimi onda. O gelenek, yani onun yemek yapması lütuf, zahmet değil. Gelirle, giderle, her şeyle o ilgileniyor o da, onun içinde yemeği de kendi yapıyor öyle herkes yapmaz. En üstünden de yemeğin en iyi kısmını kendine alır, o yemeği yapan kişi.

Bu kadar büyük yetkilerle donanmış ve saygınlığı olan kadınlar, güçlerini ve otoritelerini, yani kendilerini gösterebilecekleri mekân olan mufakta başka kadını görmek istememektedir. Bunun nedeni belki de düzen kurma ve değiştirmenin ev içinde bir güç göstergesi olarak algılandığı durumlarda, eve gelin olarak giden genç kadının, bunları yapacak bir alternatif olarak otorite kaybının kaynağı olarak algılanmasıdır. Bu tehdit algısı nedeniyle kayınvalide, evde kurmuş olduğu düzenin değiştirilmesine karşı koymakta, evde eşyaların yerinin değişmesini engellemekte, ev içinde geline yapma yetkisi verdiği işleri denetlemekte ya da beğenmemekte ve

özellikle yemek pişirme işini geline devretmemektedir. Bu sonuç, Devashayam'ın Malezyalı kadınlarla yaptığı çalışmada da benzer şekilde ortaya çıkmıştır. Devashayam, kadınların evde çalışan ücretli ev çalışanlarına, yemek pişirme işini, özellikle eşlerinin onun pişirdiği yemeği kendi pişirdiğinden iyi bulacağı düşüncesi ile bırakmadığını ve bundan çekindiklerini bulgulamıştır (2005, s. 15).

Bir süre kayınvalidesiyle yaşayan Hande, yemek pişirme işini kendisine devreden kayınvalidesinin, kepçeyi eline verdiğini ama bir türlü içinde eylediği mutfağı kendine ait hissedemediğini belirtirken, bunun nedenini mutfağın düzeninin kendisine ait olmaması olarak ifade eder:

Hande (esnaf, 42): Eee şimdi mesela mutfakta bir bıçaktır onun koyduğu bir yer vardır, siz gidersiniz kendinize göre bir yer yapmak istersiniz ama bir sonraki mutfağa girdiğinizde o bıçak tekrar eski yerindedir. Ait olmadığını anlarsınız zaten hani derler ya, evlenirsiniz işte kızım bu ev benim değil senindir. Değildir aslında işte... mutfağı benimsersin çünkü benimsiyorsunuz, orda çalışıyorsunuz tabi kendinize göre bir şey yapıyorsunuz ama benimsenmez. Çünkü oraya siz bir emek sarf etmeden içine girmişsiniz ... işi bana bıraktı. Niye bıraktı? Ben biraz daha pratiktim ona göre gençtim, hani üretkendim daha ama hani ben hissedemedim. Kepçe benim elime geçti ama o hissi ben seneler sonra aldım. ... Kayınvalidem aşçı oldu ben yamak oldum.

Hande'nin anlattıkları, mekâna sahip olmak için sadece mekânın içinde bulunmak ve burada iş yapmanın yeterli olmadığını, mekânın düzeni ve burada yapılan işler hakkında karar verme yetkisinin beraber bulunması gerektiğinin altını çizmektedir. Mutfağın sahibi olan kadın, burada yapılan işler arasında en görünen ve takdir edilen iş olarak yemek pişirmeyi, Yavuz'un da çalışmasında belirttiği gibi (2009, s. 48) "yemeğin tadının karışmaması", düzen ve temizlik gibi nedenlerle geline bırakmamakta ya da herşeyin kendi kontrolü altında gerçekleşmesi koşuluyla izin vermektedir. Bu durum ise o eve gelin olarak giden genç kadının, o zamana kadar sahip olamadığı ama kendi evine geçince sahip olacağını düşündüğü gücün önündeki engel olarak

değerlendirilmektedir. Yeni gittiği evde pek çok sorumluluğu olan ama karar verme yetkisi ve hakkı olmayan kadın, yaptıklarının beğenilmemesi ya da istediği şeyleri yapamaması nedeniyle, kendisini yabancı olarak algılamakta, ne kendine ait bir eve ne de aileye sahip olduğunu düşünmekte ve bir aidiyet geliştirememektedir. Bir mekâna sahip olmanın aynı zamanda ona emek vererek düzenlemek anlamına geldiğini hatırlayarak, evdeki büyük kadının sahip olduklarını bırakmak istememesinin nedeninin, hem kurduğu düzenin bozulmasından duyduğu endişe hem de emek vererek kurduğu bu düzenin ve sahip olunanların kıymetinin bilinmeyeceği endişesi olduğu düşünülebilir. Kayınvalide ve gelin arasındaki bu mücadele, Sirman'ın da söylediği gibi bir itibar savaşına döner (2010, s. 236). Özellikle kayınvalidenin evle ilgili işleri bırakmaması Emine'nin belirttiği gibi "biz daha ölmedik, burdayız" demenin bir yoludur ve kadının yaptığı işleri hastalık, yaşlılık ya da başka bir nedenle yapamaması, bu itibarı ve gücü kaybetmesi anlamına gelir.

Mutfaktaki bu savaşın bir başka boyutunu, Robson'un çalışmasında görebiliriz. Robson, alan araştırması sırasında, çok eşliliğin yaşandığı evlerden birinde, evdeki Laraba adındaki büyük kadının, kendisinden daha genç ve yeni eşi kıskandığını, kocasını genç eşin yaptıklarından hoşnutsuz kılmak için, onun yaptığı yemeğe kerosene ve pişmemiş pirinç taneleri atarak bozmaya çalıştığını ifade etmiştir. Bu bağlamda Robson, birden fazla kadının birarada bulunduğu mutfaklarda, paylaşılan işler dolayısıyla mutfağın, kadının işbirliği, kıskançlık ve başka yoğun duyguları yaşadığı, güç, hiyerarşi ve statü ilişkilerinin dışa vurulduğu bir mekân olarak değerlendirmektedir (2006, s. 671).

Mutfağın ve içindekilerin sahibi olarak kadının görülmesinin yarattığı iktidar anlayışının bir örneğine de, Uzun'un kendi annesinin "tamamlanmamış mutfağı"nı anlattığı yazısında (2013) rastlarız. Köydeki evlerinde, annesinin mutfağının hep eksiklerle dolu olduğunu anlatırken, eksikliğin sebebini babaannesi olarak gösterir

Uzun ve mutfağın ve içindekilerin iktidarı yaygınlaştırma gücüne işaret eder:

Bizde herşey, yani torunlar olarak biz ve tabiki babam da dahil, babaanneme aittir. Dolayısıyla tepsinin, oklavanın hesabı sorulamaz. İhtiyaç duyulabilecek herşey babaanemin yanında, yakınında tutulur. Ondan bir kaç kilometre uzağa düştüysen, babaannem gelene kadar yokluk, sefalet seni bekler. ...tüm köy evlerinde olduğu gibi her şey her yerdedir bizim köydeki evdede. Yani kuru baklagiller bir odada, yufka, şeker çuvalı bir odada. Ama babaanemin iç tasarım anlayışının özgün tarafı, tavayı, tencereyi de muhtelif yerlere dağıtmasıdır. ... Her odada bir seyyar mutfağı vardır babaannemin. Sadece annemle babamın odasına bir şey koyamaz. Yani her odaya istediği her an girebilmek için iktidarını dağıtır babaannem evde...Günün her saatinde fütursuzca girip çıkar odalara ve maksimum gürültü çıkartıp hatırlatır kendini. Babaanneme her yer mutfak yani. Dolayısıyla evin her köşesi her daim onundur (2013, s. 29).

Sonuç

Woolf'un, sadece yazı yazabilmek için her şeyden kendisini soyutlayabileceği odasının, kadınlar için elde edilmesi çok zor bir hayale denk düştüğünü, benim gibi pek çok kadın, kendi öznel deneyimleri üzerinden yaşayarak öğreniyor. Mutfağın ve yemek pişirmenin kadınlara sağladığı özgürleşme, kendini gerçekleştirme, beğenilerini gösterebilme, başkaları tarafından takdir edilme, bireyselleşme ve kimliğini kurma mekânı olarak sayabileceğimiz olanakları, mutfağı ve yemek pişirmeyi kadınlar için önemli hale getirmektedir.

Yemek pişirmek, cinsiyetlendirilmiş bir iş bölümü anlayışının sonunda, kadınlara biçilen zorunlu bir görev olsa da, kadınların yemek pişirme hakkındaki düşünceleri, bu etkinliğin kadınlara sağladığı kazançların üstünü kapatmıyor. Neyin, ne zaman, nasıl pişirileceği, ailenin beslenme rejiminin nasıl olacağı, kısaca nasıl beslenileceği konusunda karar verme, planlama ve uygulama yetkisinin kadında olması, onların kendilerini güçlü hissetmelerini sağlamaktadır (Devasahayam, 2005). Yemek pişirmek, yaratıcı bir faaliyettir. Kamusal alanın kadınları çepeçevre saran ve özgürce hareket

etmesini sınırlayan yapısına rağmen evin, kadın için genel kabul görmüş özgürlük alanı olması hali, kadınların burada istediği gibi hareket etmesinin önünü açmaktadır. Kadınlar, kendi kontrolleri altında olan ve iradeleriyle, beğenileri doğrultusunda iş yaptıkları mutfaklarda, kendilerini özgür hissetmektedirler. Çiğ olanı farklı şekillerde pişirerek, eksik olanı başkasıyla ikame ederek, farklı karışımlar ve yeni tatlar yaratarak kadınlar, yoktan var ettikleri, başkaları tarafından takdir edilen ve zaman zaman bir sanat eseri gibi sunulan bu süreçten ve sonuçtan haz almaktadırlar. Bu süreçte çiğ ve birbirinden ayrı olanlar, Rigotti'nin belirttiği gibi, "malzemelerin en değerli hale, felsefe taşı olarak da adlandırılan o en kıymetli cevhere, altın yani o leziz yemeğe" dönüşmektedir (2011, s. 49). Hem simya ve kimya hem de matematiğin, sezgilerin ve duyuların işine içine girdiği bu süreçte ortaya çıkan, tadı, kıvamı, rengi yerinde yemek, kadınların sahip olduğu zevkleri, yetenekleri ve yaratıcılıkları ortaya koymasına fırsat vermektedir.

Her şeye rağmen mutfak ve yemek pişirmek, kadınların özgürce hareket edebildiği, karar verirken büyük ölçüde bağımsız olduğu, kendilerini ve yaptıkları işleri görünür kılabildikleri bir alana işaret ettiği için kadınlar, bu mekânı başka bir kadınla paylaşarak, bütün bunlardan vazgeçmek istememektedir. Bu nedenle mutfaklarında kurdukları düzenin, yıllardır pişirdikleri yemeklerin tadının değiştirilmesine engel olmak için, mutfağı devralma potansiyeline sahip kadınların yaptıklarını beğenmeyerek, onların karar alıp uygulamalarına olanak verecek özgürlük alanı bırakmayarak ve her işi kendileri yapmaya çalışarak, kendi bilgilerini önemli kılıp onunkini önemsizleştirerek kepçeyi elinde tutmaya çalışmaktadırlar.

Kaynakça

- Bora, A. (2005). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim.
- Devasahayam, T. W. (2005). Power and pleasure around the stove: the construction of gendered identity in middle class South Indian Hindu households in urban Malaysia, *Women's Studies International Forum* 28, 1-20. doi:10.1016/j.wsif.2005.02.001
- Fürst, E. L. (1997). Cooking and Femininity. *Women's Studies International Forum*, 20 (3), 441-449. doi: 10.1016/S0277-5395(97)00027-7
- Giard, L. (2009). Mutfak İşleri. De Certeau, M., Giard L., Mayol, P. (Der.), *Gündelik Hayatın Keşfi II* içinde. Konut, Erkan Ataçay ve Çağrı Eroğlu (Çev.), Ankara: Dost.
- İnce, Ş. (2014). Toplumsal ve Kültürel Dönüşümlerin Gündelik Hayata Yansımaları: 2000'lerde Türkiye'nin Mutfakı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora Tezi.
- Kilimci, A. (2010). *Meğer Mutfak Bir Masalmış*. İstanbul: Oğlak.
- Köker, E. (2007). Saklı Konuşmalar, Meral Özbek (Der.) *Kamusal Alan* içinde (s. 539-550). İstanbul: Hil.
- Rigotti, F. (2011). *Mutfaktaki Felsefe Mutfaktaki Usun Kısa Eleştirisi*. Cenk Çokuslu (Çev.), İstanbul: Çiya.
- Robson, E. (2006). The "Kitchen" as Women's Space in Rural Hausaland, Northern Nigeria. *Gender, Place and Culture* Vol. 13, No.6, 669-676. doi: 10.1080/09663690601019869
- Sirman, N. (2010). Köy Kadının Aile ve Evlilikte Güçlenme Mücadelesi, Şirin Tekeli (Haz.) *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* içinde (s. 221- 246). İstanbul: İletişim.
- Şenol Cantek, F. ve Akşit, E. E. (2011). Kadınların Kuşaklar ve Sınıflar Arası Bilgi

- Aktarımları. Serpil Sancar (Ed.) *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar* içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Uzun, E. (2013). Hep Eksik Mutfak. *Amargi sayı 27*, Hayatın Dönüşümü Mutfak, s. 28-29.
- Yavuz, Ş. (2009). Mutfak Ve Kadınlar: Mutfak Kadınlara Ne İfade Eder? Nurçay Türkoğlu ve Sevilen Toprak Alayoğlu (Der.) *Karaelmas 2009 Medya ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde. İstanbul: Urban.